

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ilgtspējīgas attīstības nozīme un pilsoniskās sabiedrības iesaistīšana autonomos ES ieguldījumu nolīgumos ar trešām valstīm"

(2015/C 268/04)

Ziņotājs: J. PEEL

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 10. jūlijā, saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu nolēma sagatavot pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Ilgtspējīgas attīstības nozīme un pilsoniskās sabiedrības iesaistīšana autonomos ES ieguldījumu nolīgumos ar trešām valstīm".

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ārējo attiecību specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2015. gada 24. februārī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 506. plenārajā sesijā, kas notika 2015. gada 18. un 19. martā (2015. gada 19. marta sēdē), ar 165 balsīm par, 1 balsi pret un 8 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Pēdējos gados ES ir sekmīgi risinājusi sarunas par vairākiem brīvās tirdzniecības nolīgumiem (BTN), kuros iekļauta īpaša nodaļa par ilgtspējīgu attīstību, kā arī kopīgs pilsoniskās sabiedrības mehānisms īstenošanas uzraudzībai. Abos gadījumos komitejai ir būtiska nozīme. ES ir iesaistījusies arī divās atsevišķās sarunās par autonomiem ieguldījumu nolīgumiem, un paredzams, ka tiem sekos citi. Komiteja uzskata, ka ir svarīgi arī šajos nolīgumos ietvert nodaļu par ilgtspējīgu attīstību, kā arī piemērotu pilsoniskās sabiedrības līdzdalības mehānismu.

1.2. Dažādu iemeslu un apstākļu dēļ būs sarunas nevis par visaptverošiem BTN, bet gan par atsevišķiem autonomiem ieguldījumu nolīgumiem, taču autonomo nolīgumu darbības joma būs šaurāka. Prasība tajos iekļaut atsevišķu sadaļu par ilgtspējīgu attīstību joprojām ir aktuāla, tomēr oficiāla pilsoniskās sabiedrības līdzdalības iekļaušana prasīs lielākas pūles. Saskaņā ar brīvās tirdzniecības nolīgumiem, piemēram, to, kas noslēgts ar Koreju, tiek izveidotas daudzas apvienotās komitejas, bet saskaņā ar ieguldījumu nolīgumiem tiek izveidotas tikai dažas.

1.2.1. Tādēļ būs jārikojas radošāk, lai iekļautu tiešu pilsoniskās sabiedrības ieguldījumu. Tas būtu jāpaveic vai nu ar pašreizējiem dialoga mehānismiem, piemēram, tādiem kā ES un Ķīnas apaļā galda sanāksmes, vai veicinot nozaru dialogu un vairāk izmantojot sociālos partnerus. Jebkurā gadījumā komiteja būtu jāiesaista iespējamo risinājumu izstrādē.

1.3. ES lielā interese par ilgtspējīgu attīstību, protams, daļēji izriet no ES vispārējās vēlmes veicināt un nostiprināt ES kopīgo ticību demokrātijai, tiesiskumam, cilvēktiesībām, pārredzamībai un paredzamībai, arī tādās nozīmīgās jomās kā intelektuālā īpašuma tiesības.

1.3.1. Šie pūliņi vērsti uz vides aizsardzību, klimata pārmaiņu ierobežošanu, pienācīgas kvalitātes nodarbinātības veicināšanu, darba drošību un veselības aizsardzību un plašu jautājumu loku, kam veltītas gan Starptautiskās Darba organizācijas (SDO) nozīmīgākās konvencijas, gan svarīgākās konvencijas vides jomā. Komiteja uzskata, ka ir pienācis laiks šādos nolīgumos uzsvērt faktisko īstenošanu, un tas jādara, cenšoties sadarboties un uzlabojot veiktspēju gan cilvēkresursu, gan tehnoloģiju nodošanas jomā.

1.3.2. Kopīgajā deklarācijā, ko 2014. gada oktobrī pieņēma ĀKK un ES 27. sanāksmē⁽¹⁾, skaidri izklāstīti komitejas pamatprincipi un bažas, kurām pievienojas arī pilsoniskā sabiedrība no valstīm ārpus ES. Deklarācijas kopsavilkumā uzsvērtā gan ilgtspējīgas attīstības nozīme, gan tas, cik svarīgi ir šogad pabeigt ilgtspējīgas attīstības mērķu (IAM) izpildi, gan arī nepieciešamība šādās sarunās viscaur iesaistīt pilsonisko sabiedrību (jeb nevalstiskos dalībniekus). Lai gan minētais izklāsts attiecas uz ekonomisko partnerattiecību nolīgumiem (EPN), tas ir vienādi piemērojams arī ieguldījumu nolīgumiem.

⁽¹⁾ ACP EU Meeting_Oct 2014_Final Declaration-EN (2).

1.4. Komiteja uzsver, ka visos ES noslēgtajos ieguldījumu nolīgumos jāpanāk pilnīga sinerģija ar darbu, ko veic Atklātā darba grupa, kura gatavo galīgo visaptverošo sarakstu ar 17 IAM, ar gatavošanos ANO Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām līgumslēdzēju pušu konferenci (*UNFCCC COP 15*), kura notiks Parīzē, kā arī ar pašreizējām daudzpusējām sarunām par tarifu samazināšanu ekoloģiskām (zaļām) precēm.

1.4.1. Komiteja iepriekš norādījusi, ka ir skaidrāk jāizprot visu trīs ilgtspējīgas attīstības dimensiju mijiedarbība, "lai rastu taisnīgus, vienkāršus un efektīvus risinājumus" ⁽²⁾. Tomēr ilgtspējai ir jāieņem centrālā vieta pašreizējās ES un Ķīnas sarunās par ieguldījumiem, arī tādēļ, ka Ķīnā, kā zināms, ir liels pieprasījums pēc videi nekaitīgiem, ilgtspējīgiem ieguldījumiem, ko veicina ES īpašo zināšanu un tehnoloģiju imports.

1.5. Komiteja ar nožēlu secina, ka pasaulē veikto ieguldījumu apmērs kopš 2000. gada ir samazinājies vismaz par 5 %.

1.6. Īpaši ņemot vērā ANO Tirdzniecības un attīstības konferences (*UNCTAD*) aprēķinus ⁽³⁾, ka IAM īstenošanas gaitā ieguldījumiem būs vajadzīgi apmēram 7 triljoni USD un ka vismaz viena trešdaļa no tiem būs jāiegulda privātajam sektoram, komiteja arī norāda, ka privātā sektora loma būs būtisks faktors ikvienā ieguldījumu nolīgumā. Ieguldījumu aizsardzība ir svarīgs jautājums, bet tas tiek izskatīts atsevišķā komitejas atzinumā. Komiteja tomēr vēlreiz uzsver, ka ārkārtīgi svarīgas ir ES un citu valstu tiesības izstrādāt regulējumu un sasniegt leģitīmus sabiedriskās politikas mērķus (tostarp veselības, drošības un vides jomā).

1.6.1. Komiteja visnotaļ iesaka Komisijai pievērst īpašu uzmanību tam, ka jāatbalsta mazo un vidējo uzņēmumu (MVU) un vairāk specializētu uzņēmumu dalība ieguldījumu jautājumu risināšanā un citās jomās. Šie uzņēmumi ir galvenie inovācijas rosinātāji, kas ir īpaši svarīgi ilgtspējas saglabāšanai un attīstīšanai; tie veido 99 % no ES tautsaimniecības struktūras un nodrošina 70–80 % darbvieta.

1.6.2. Ieguldījumu nolīgumiem jāaptver publiskais iepirkums, kā arī publiskā un privātā sektora partnerības (PPP), kurās valdības sadarbojas ar privāto sektoru. EESK nostāja attiecībā uz PPP tika izskatīta 2010. gada 21. oktobrī pieņemtajā atzinumā *ECO/272*. Lai gan atzinumā kopumā tika atbalstītas PPP, tajā tika paustas arī zināmas bažas, kas joprojām nav kļiedētas. Komiteja jau iepriekš uzsvērusi, ka publiskā un privātā sektora partnerības "var kļūt par nozīmīgu instrumentu attīstības stratēģiju īstenošanai, ja vien iepriekš tiek nodrošināts ieinteresēto pušu pienācīgs līdzsvars un laba saziņa" ⁽⁴⁾. Tādēļ ieguldījumu nolīgumā jāparedz iespēja veikt valsts ieguldījumus un veidot PPP. Tam ir jāgarantē, ka tiek sasniegti ilgtspējas mērķi.

1.6.3. Komiteja turklāt iesaka ieguldījumu nolīguma sadaļā par ilgtspējīgu attīstību ietvert korporatīvo sociālo atbildību (KSA) un atsauci uz sociāli atbildīgiem ieguldījumiem, piemēram, ANO atbalstītiem atbildīgas ieguldīšanas principiem (*UNPRI*) ⁽⁵⁾. Lai to panāktu, šajos nolīgumos būtu jāmudina publiskā un privātā sektora finanšu iestādes brīvprātīgi deklarēt, ka analītiskajos pētījumos un lēmumos par atbildīgiem ieguldījumiem ir ņemti vērā dati par ietekmi uz vidi, sociālo jomu un pārvaldību, proti, tā sauktie ESG jeb *environmental, social and governance* kritēriji. EESK norāda: paredzams, ka 2015. gada sākumā Komisija nāks klajā ar jaunu paziņojumu par korporatīvo sociālo atbildību, bet ir ļoti svarīgi, lai abas sarunās iesaistītās puses pilnībā savstarpēji atzītu plašākas starptautiskas pamatnostādnes. Tajās ietveramas arī Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (ESAO) Pamatnostādnes daudznacionāliem uzņēmumiem ⁽⁶⁾ un Apvienoto Nāciju Organizācijas Uzņēmējdarbības un cilvēktiesību pamatprincipi, kas patlaban tiek ieviesti. Komiteja uzsver, ka neviens pasākums nedz ES, nedz starptautiskā līmenī nedrīkst būt pretrunā minētajām pamatnostādnēm vai kavēt to ieviešanu.

⁽²⁾ OV C 271, 19.9.2013., 144. lpp.

⁽³⁾ UNCTAD WIF paziņojums preseī, Ženēva, 2014. gada 14. oktobris.

⁽⁴⁾ OV C 67, 6.3.2014., 1. lpp.

⁽⁵⁾ Šie jautājumi varētu tikt sīkāk aplūkoti kādā no nākamajiem komitejas informatīvajiem ziņojumiem.

⁽⁶⁾ ESAO pamatnostādnes daudznacionāliem uzņēmumiem, 2011. gads.

2. Vispārīga informācija

2.1. Ar Lisabonas līgumu ieguldījumi tika iekļauti ES kompetences jomā kā daļa no ES kopējās tirdzniecības politikas, paredzot, ka Eiropas Savienība veicina "starptautiskās tirdzniecības un tiešo ārvalstu ieguldījumu ierobežojumu pakāpenisku atcelšanu"⁽⁷⁾. Lisabonas līgumā arī noteikts, ka visi nozīmīgie tirdzniecības, ieguldījumu, attīstības un paplašināšanās aspekti ir ciešāk jāintegrē un jāsavstarpina, it īpaši, lai nodrošinātu daudz ciešāku koordināciju.

2.2. Tolaik Komisija publicēja paziņojumu "Ceļā uz visaptverošu Eiropas starptautisko ieguldījumu politiku"⁽⁸⁾. Par pamatu izmantojot Eiropas Savienības Tiesas spriedumus, paziņojumā norādīts: "parasti uzskata", ka ārvalstu tiešie ieguldījumi ietver "visus ārvalstu ieguldījumus, kuri tiek izmantoti, lai izveidotu ilgstošas un tiešas saites ar uzņēmumu, kuram darīts pieejams kapitāls, lai veiktu saimniecisko darbību", vai "kapitāla plūsmu no ieguldītāja uz uzņēmumu, kas atrodas citā valstī".

2.2.1. Komitejas atzinumā par attiecīgo tematu⁽⁹⁾ norādīts: "Mēs īpaši atzinīgi vērtējam paziņojumā pausto apstiprinājumu tam, ka ES tirdzniecības un ieguldījumu politikai "jāatbilst" un jābūt saskaņotai ar ekonomikas politiku un citām Savienības politikas jomām, tostarp "vides aizsardzības, pienācīga darba, veselības un drošības darba vietā" jomās, kā arī attīstības jomā".

2.3. Tomēr virzība uz visu ES ārējās politikas aspektu ciešāku integrāciju nesākās tolaik. Paziņojumā "Globālā Eiropa", ko publicēja 2006. gadā, kad PTO sarunas par Dohas attīstības programmu faktiski bija apstājušās, Komisija norādīja, ka ir būtiski gādāt, lai tirdzniecības liberalizācijas sniegtais "labums tiek pilsoņiem. Tā kā mēs tiecamies pēc sociālā taisnīguma un kohēzijas pašu mājās, mums būtu arī jācenšas visā pasaulē propagandēt mūsu vērtības, ieskaitot sociālos un ekoloģiskos standartus un kultūras daudzveidību."⁽¹⁰⁾ Reaģējot uz šo paziņojumu, komiteja aicināja visos turpmākajos BTN iekļaut nodaļu par ilgtspējīgu attīstību un nodrošināt, ka pilsoniskā sabiedrība var aktīvi piedalīties uzraudzībā⁽¹¹⁾.

2.4. Kopš tā laika ir noslēgts ievērojams skaits ES tirdzniecības nolīgumu, kuros nodaļai par ilgtspējīgu attīstību ir ierādīta ievērojama vieta. Sākot ar 2010. gadā noslēgto ES un Korejas nolīgumu, kas bija pirmais ES noslēgtais BTN vairāku gadu garumā, šādos nolīgumos ir paredzēti arī izveidot kopīgu pilsoniskās sabiedrības mehānismu, lai uzraudzītu, kā tiek īstenota šī nodaļa par ilgtspējīgu attīstību, un šo mehānismu ietekme tagad sāk izpausties. Regulāri tiekas ES un Korejas pilsoniskās sabiedrības forums, un sākušas darboties arī konsultatīvās struktūras, kas izveidotas saskaņā ar ES un Centrālamerikas BTN, ES un Kolumbijas/Peru BTN un ES un CARIFORUM EPN.

2.5. Nesen parakstītajos padziļinātajos un visaptverošajos BTN (tie gan vēl nav stājušies spēkā) ar Ukrainu, Gruziju un Moldovu paredzēti līdzīgi mehānismi, tādi paredzēti arī ES un Kanādas visaptverošajā ekonomikas un tirdzniecības nolīgumā un ES un Singapūras nolīgumā, un nav šaubu, ka tos paredzēs arī citās ES tirdzniecības sarunās, kas joprojām turpinās.

2.6. Ieguldījumi savukārt ir svarīga to sarunu pilnvaru sadaļa, kuras sākušās pēc ieguldījumu iekļaušanas ES kompetences jomā, un te jāmin sarunas par visaptverošiem ekonomikas un tirdzniecības nolīgumiem un it īpaši sarunas par ES un ASV transatlantisko tirdzniecības un ieguldījumu partnerību (TTIP), kur "I" nozīmē ieguldījumus. Pilnvaras BTN sarunām ar Koreju un citām iepriekš 2.4. punktā minētajām sarunām apstiprināja pirms ieguldījumu iekļaušanas ES kompetences jomā, bet šie jautājumi tika vēlāk iekļauti pilnvarās sarunām ar Singapūru, un šīs sarunas kopš tā laika tika pabeigtas atsevišķi.

2.7. ES un Ķīnas samītā 2013. gada novembrī oficiāli sāka sarunas par atsevišķu, autonomu ieguldījumu nolīgumu, savukārt 2014. gada martā sākās sarunas par līdzīgu nolīgumu ar Mjanmu. Šīs ir pirmās ES sarunas par autonomiem ieguldījumu nolīgumiem, un tās nav daļa no plašākām sarunām par BTN⁽¹²⁾. Tā varētu būt arī pievilcīga alternatīva laikā, kad ilgstošās ES sarunas par BTN ir zaudējušas dinamiku, savukārt pirms Ukrainas krīzes tika apspriesta iespēja sākt atsevišķas ES un Krievijas sarunas par ieguldījumiem.

⁽⁷⁾ LESD 206. pants.

⁽⁸⁾ Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Ceļā uz visaptverošu Eiropas starptautisko ieguldījumu politiku", COM(2010) 343.

⁽⁹⁾ OV C 318, 29.10.2011., 150. lpp.

⁽¹⁰⁾ COM(2006)567 galīgā redakcija, 2006. gada 4. oktobris, 3.1. punkta iii) apakšpunkts.

⁽¹¹⁾ OV C 211, 19.8.2008., 82. lpp.

⁽¹²⁾ Daži vēlas, lai ES sāktu vispusīgas BTN sarunas ar Ķīnu.

2.8. Šajā atzinumā tādēļ ir aplūkota nodaļas par ilgtspējīgu attīstību iespējamā loma šādos autonomos ieguldījumu nolīgumos, kā arī oficiālas, aktīvas pilsoniskās sabiedrības līdzdalības iespējamais apmērs.

3. Pārmaiņas ieguldījumu jomā

3.1. Sākotnēji bija paredzēts, ka ieguldījumi (kā viens no "Singapūras jautājumiem", par kuriem vienojās 1996. gadā) tiks aplūkoti daudzpusējās PTO tirdzniecības sarunās Dohā, bet pēc tam PTO ministru konference, kas 2003. gadā notika Kankunā, no šīs ieceres atteicās. ESAO mēģinājums panākt daudzpusēja ieguldījumu nolīguma parakstīšanu cieta neveiksmi 1998. gadā. PTO rīkotajā Urugvajes sarunu kārtā pirms 20 gadiem vienojās par nolīgumu par ieguldījumu pasākumiem, kas saistīti ar tirdzniecību (*TRIMs*), un šis nolīgums attiecas tikai uz pasākumiem, kuri ietekmē preču tirdzniecību, bet tas neaptver pakalpojumus vai citas svarīgas jomas, kas šajā laikā attīstījušās.

3.2. Tirdzniecību ir arvien grūtāk nošķirt no ieguldījumiem, tāpēc vajadzīga integrēta pieeja. Ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem ir liela nozīme ES starptautiskās uzņēmējdarbības stratēģijā. Ievērojot ražošanas salīdzinošās izmaksas, daudziem uzņēmumiem visizdevīgāk ir ražot vietā, kas atrodas pēc iespējas tuvāk galapatērētāju tirgum, un tas ir īpaši svarīgi, veidojoties jauniem tirgiem, sevišķi nozīmīgākajās jaunajās tirgus ekonomikas valstīs un citās jaunattīstības valstīs. Citiem uzņēmumiem svarīga ir spēja piegādes avotus un ražošanu viegli pārvietot no vienas valsts uz citu, kā to jau apliecinājis fakts, ka biotehnoloģijas izmantošanas pieņemamības pakāpes ir atšķirīgas.

3.2.1. Piegādes ķēdes izjūt arī valūtas kursa un izmaksu izmaiņu ietekmi, kas izraisa ražošanas svārstības un īstermiņa izmaiņas. Arī stingri importa ierobežojumi, kas agrāk pozitīvi ietekmēja ieguldījumus, tagad visbiežāk kavē ārvalstu tiešos ieguldījumus.

3.2.2. Starptautiskās piegādes un ražošanas ķēdes var aptvert daudzas valstis, piemēram, Eiropas tirgum paredzēts mobilais telefons var būt ražots Ķīnā, izmantojot augsta līmeņa tehnoloģiju no vēl kādas citas Austrumāzijas valsts. Pirms Ķīna iestājās Pasaules Tirdzniecības organizācijā, parasti šādas tehnoloģijas Eiropas Savienībā tieši ievada no citām valstīm. Vairāk nekā pusi Ķīnas eksporta veic uzņēmumi, kas pieder Ķīnā ieguldījumus veikušiem ārvalstniekiem, un elektronikas nozarē to īpatsvars ir pat 65 %.

3.2.3. Paziņojumā, kas publicēts 2010. gadā, norādīts, ka, "pārskatot pašreizējo stāvokli TĀI un nodarbinātības pētniecības jomā (..), tomēr nav konstatēts, ka ārupējiem ieguldījumiem kopumā būtu kāda izmērama negatīva ietekme"⁽¹³⁾, tomēr paziņojumā atzīts: " kaut arī kopumā bilance ir pozitīva, tomēr konkrētās nozarēs, ģeogrāfiskā teritorijā un/vai atsevišķos gadījumos noteikti varētu būt arī negatīva ietekme". Visticamāk, ka tā skars zemāk kvalificētos darba ņemējus.

3.3. Tirdzniecības un ieguldījumu metodes un paņēmieni attīstās ļoti ātri. Piemēram, internets izraisa būtiskas pārmaiņas un eksponenciāli pieaug preču iegāde citās valstīs, kad pircējs pērk un maksā tiešsaistē un tad seko faktiskajai piegādei, lai pārliecinātos, ka preces tiks saņemtas. Izmaiņas, ko izraisījusi *eBay/PayPal* un līdzīgu iespēju (piemēram, *Alibaba*) arvien plašākā izmantošana, radikāli mainīs tirdzniecību un līdzekļu ieguldīšanu. Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas jau tagad ir nopietns faktors ārvalstu tiešo ieguldījumu jomā.

3.3.1. Maziem un vidējiem uzņēmumiem un citiem vairāk specializētiem uzņēmumiem tas paver ļoti plašas iespējas, jo ļauj šiem uzņēmumiem un vietējiem uzņēmumiem ienākt tirgos, kas līdz šim nebija pieejami, it īpaši tiem MVU, kuri atrodas attālākajos rajonos. Tas varētu būtiski veicināt MVU ieguldījumus ārvalstīs un radīt vietējās darbvietas. Tā kā Eiropas Savienībā MVU veido 99 % no tautsaimniecības struktūras, ir būtisks inovācijas virzītājspēks, pilda svarīgu funkciju ilgtspējas saglabāšanā un attīstīšanā un nodrošina 70–80 % darbvietu, EESK aicina Komisiju pievērst īpašu uzmanību šādu uzņēmumu atbalstīšanai ieguldījumu jomā un citās jomās.

⁽¹³⁾ "Impact of EU outward FDI", *Copenhagen Economics*, 2010. gads.

4. Autonomi ieguldījumu nolīgumi

4.1. Abas pašlaik notiekošās ES sarunas par autonomiem ieguldījumu nolīgumiem ar Ķīnu un ar Mjanmu būs ļoti atšķirīgas, lai gan ir skaidrs, ka pilnvaras pamatā ir līdzīgas. Visas ES dalībvalstis (izņemot Īriju) ir noslēgušas ar Ķīnu divpusējus ieguldījumu līgumus, bet nevienai dalībvalstij nav šāda līguma ar Mjanmu. Sarunās ar Ķīnu liela uzmanība tiek veltīta tirgus pieejamības jautājumiem; sarunās ar Mjanmu tie ir tikai ieguldītāju aizsardzības jautājumi. Pēc ilgā izolācijas perioda Mjanmas valdība tagad vēlas piesaistīt un veicināt ārvalstu ieguldījumus.

4.2. Ķīna un Mjanma attīstības ziņā ir gandrīz pilnīgi pretmeti. Viena valsts ir ietekmīga lielvara, kas tagad ir integrēta pasaules tirdzniecības sistēmā, otra lēnām atkopjas no uzspiestās un pašas izraisītās izolācijas, kas ilga vairākas desmitgades. Mjanmā būs jāuzlabo veiktspēja, Ķīnā šādi uzlabojumi nav vajadzīgi. ES un Mjanmas preču tirdzniecības kopapjoms 2013. gadā bija 533 miljoni euro, ES un Ķīnas preču tirdzniecības kopapjoms bija 428 miljardi euro (un pakalpojumu kopapjoms 2012. gadā vēl 49,9 miljardi euro)⁽¹⁴⁾.

4.2.1. Taču Eiropas Savienības kopējie ieguldījumi Ķīnā 2012. gadā sasniedza tikai 15,5 miljardus euro (5,3 miljardi euro 2009. gadā), savukārt Ķīnas ieguldījumi Eiropas Savienībā bija vien 7,6 miljardi euro (2009. gadā šis rādītājs bija 0,3 miljardi euro)⁽¹⁵⁾ jeb tikai 2,6 % no attiecīgā gada ārvalstu ieguldījumiem Eiropas Savienībā. Šie skaitļi ir ļoti mazi, un tie ir izskaidrojami ar faktu, ka ES ieguldījumi Ķīnā veido mazāk nekā 2 % no ES tiešo ārvalstu ieguldījumu kopapjoma (ASV šis rādītājs ir gandrīz 30 %), taču jāpiebilst, ka ES ieguldījumi veido aptuveni 20 % no visiem ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem Ķīnā. Savukārt Ķīnas ieguldījumi Eiropas Savienībā veido mazāk nekā 0,7 % no Eiropas Savienībā veikto ārvalstu tiešo ieguldījumu kopapjoma (iespējams, ka ir arī netieši ieguldījumi no Honkongas vai citām vietām), turpretī, ja runājam par ASV, šis rādītājs ir 21 %.

4.2.2. Sarunām par ieguldījumu nolīgumu katru reizi būs specifiskas un tikai tām raksturīgas pazīmes. Sarunās ar Mjanmu cenšas noteikt principus un standartus, kas palielinātu un veicinātu ārvalstu ieguldījumus; sarunās ar Ķīnu cenšas panākt daudz tālejošāku vienošanos. Tomēr katrā gadījumā liela daļa ieguldījumu būs no privātā sektora vai saistīti ar to.

4.3. Ieguldījumu nolīgumus parakstījušajām pusēm būs nozīmīgs uzdevums – nodrošināt ilgtspējīgu infrastruktūru, kas vajadzīga ieguldījumu veicināšanai. Valdības ir atbildīgas par stabila tiesiskā pamata nodrošināšanu infrastruktūras izveidei, arī reģionālajā līmenī, un par efektīvu un racionālu energoapgādes, ūdensapgādes un transporta tīklu nodrošināšanu, izveidojot attiecīgu efektīvu, sistemātisku pamatu. Enerģijas un ūdens apgādes tīklu projektēšana ir sarežģīta, un iespējams, ka būs vajadzīgi desmit gadi vai vairāk, lai tos pilnībā izveidotu. Normatīvā vide ir jāplāno arī ilgtermiņā. ANO Tirdzniecības un attīstības konference (UNCTAD) prognozē⁽¹⁶⁾, ka ilgtspējīgas attīstības mērķu īstenošanas gaitā ieguldījumiem būs vajadzīgi apmēram 7 triljoni USD un ka vismaz vienu trešdaļu ieguldīs privātais sektors, piemēram, jaunu pilsētu celtniecībā un skolu, slimnīcu un ceļu nodrošināšanā.

4.4. Tādēļ būtisks uzdevums būs veicināt publiskā un privātā sektora partnerības (PPP). Visiem ieguldījumu nolīgumiem jābalstās uz ilgtermiņa prognozējamību un stabilitāti, un jāgādā, lai normatīvā vide veicinātu ārvalstu ieguldījumus publiskajā iepirkumā un publiskā un privātā sektora partnerībās. Arī uzņēmumiem ir jāplāno ilgtermiņā, it īpaši, ja tie vēlas, lai to ieguldījumi būtu sekmīgi. Vienas vai otras puses neveiksme nav vajadzīga nevienam. Stabiliem publiskā un privātā sektora dalībniekiem jāattīsta jaunas sinerģijas un jāapgūst jauni iesaistīšanās veidi. Šajā ziņā būtiska loma būtu jāatvēl pilsoniskās sabiedrības ieguldījumam, it īpaši sociālo partneru līmenī.

4.5. Ķīnas lielākais ieguvums no šāda nolīguma būs ar 27 dalībvalstīm noslēgto divpusējo ieguldījumu nolīgumu aizstāšana un atjaunināšana, apvienojot tos vienā nolīgumā. ES nevajadzētu aprobežoties tikai ar to konsolidēšanu, bet (līdzīgi kā sarunās ar Kanādu) būtu jācenšas noslēgt augsta līmeņa un pilnīgi jaunu nolīgumu. Līdztekus tirgus pieejamības jautājumam šīs sarunas aptver virkni plašāku jautājumu, tostarp publisko iepirkumu, konkurences politiku, valsts uzņēmumu lomu un to sektoru pieejamību, kas līdz šim bija slēgti, kā arī jautājumus, kuri saistīti ar ilgtspējīgu attīstību.

4.5.1. Būtiski ir nodrošināt, ka ES un Ķīnas ieguldījumu nolīgums rada pievienoto vērtību. Tam būtu jārosina plašāks politiskais dialogs un jāpaaugstina integrācijas un tehnoloģiju apmaiņas līmenis.

⁽¹⁴⁾ Tirdzniecības ĢD dati.

⁽¹⁵⁾ Komisijas dati.

⁽¹⁶⁾ Skatīt 3. zemsvirtras piezīmi.

4.5.2. Komiteja norāda uz ieguldīšanas principiem, par kuriem ES un ASV vienojās 2012. gadā⁽¹⁷⁾. Tajos īpaši uzsvērts, ka ļoti svarīgi ir veidot un saglabāt tādu ieguldījumu vidi un politiku, kas ir atvērta un stabila un sekmē ilgtspējīgu ekonomikas attīstību un izaugsmi, darbvietu izveidi, produktivitātes paaugstināšanu, tehnoloģisko inovāciju un konkurētspējas uzlabošanu.

4.6. Vispārējā nepieciešamība visos ieguldījumu nolīgumos ar Ķīnu iekļaut nodaļu par ilgtspējīgu attīstību ir saprotama, it īpaši tādēļ, ka Ķīnā ir liels pieprasījums pēc videi nekaitīgiem, ilgtspējīgiem ieguldījumiem. Pēc vairuma novērotāju domām, Ķīnas interese par šādu nolīgumu ir izskaidrojama ar to, ka valstij ir vajadzīgi ES ieguldījumi un tehniskā zinātība, kas palīdzētu paplašināt esošās pilsētas, vienlaikus nodrošinot maksimālu ilgtspēju, un veidot jaunas ilgtspējīgas pilsētas visā Ķīnā. Ķīna ir redzējusi kļūdas ne tikai rūpnieciski attīstītajās valstīs, kur vārds “pilsētas centrs” ir kļuvis par pamestības sinonīmu, bet arī pilsētu izplešanos, ko izraisījuši ļoti ātra, neplānota un nekontrolēta pilsētu izaugsme, it īpaši jaunajās tirgus ekonomikas valstīs. Ķīnā urbanizācija norit eksponenciālā ātrumā, un jau tagad vairāk nekā 50 % Ķīnas iedzīvotāju dzīvo pilsētās – tas ir līmenis, par kādu vēl pirms gadiem neviens nedomāja. Piemēram, *Shenzhen* pilsētā, kas pirms 40 gadiem vispār nepastāvēja, iedzīvotāju skaits desmit gados palielinājās četras reizes, un 2010. gadā tur jau dzīvoja vairāk nekā 10 miljoni cilvēku. Ķīnieši ir apņēmušies pēc iespējas izvairīties no citur pieļautajām kļūmēm.

5. Ilgtspējīgas attīstības nozīme sarunās par ieguldījumiem

5.1. Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas apņemšanos ieguldījumu nolīgumos iekļaut ilgtspējīgas attīstības aspektu. Visas nodaļas, kas veltītas ilgtspējīgai attīstībai, balstīsies uz principiem, kuri izklāstīti pirmajā šādā nodaļā, proti, 2010. gadā noslēgtā ES un Korejas Republikas BTN⁽¹⁸⁾ 13. nodaļā, kas vēlāk pilnveidota un iekļauta nesenoajos EPN un vēl neratificētajos nolīgumos ar Singapūru un Kanādu. Īpaši pielāgojumi būs jāveic saistībā ar ieguldījumiem – arī tāpēc, lai vairāk uzsvērtu atbildību ieguldījumos, pārredzamības uzlabošanu, energoefektivitāti, vides pakalpojumu veicināšanu un citus būtiskus faktorus.

5.1.1. Komiteja arī atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas un Padomes apņemšanos nodrošināt, ka ieguldījumu politika nenonāk pretrunā nevienam no īpašajiem ilgtspējīgas attīstības aspektiem.

5.2. ES un Korejas nolīguma 13. pielikumā norādīts: lai sasniegtu nodaļā par ilgtspējīgu attīstību izvirzītos mērķus, puses sadarbosies gan viedokļu apmaiņā par nolīguma “pozitīvo un negatīvo ietekmi”, gan arī “starptautiskos forumos, kuru atbildības jomā ir tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sociālie vai vides aspekti”, tostarp PTO, SDO, Apvienoto Nāciju Organizācijas Vides programmā un daudzpusējos vides nolīgumos. Turpmāk veicot nolīguma atjaunināšanu, vajadzētu ietvert arī jaunākās nozīmīgās iniciatīvas, ar kurām nākusi klajā Pasaules Banka, Apvienoto Nāciju Organizācijas Pārtikas un lauksaimniecības organizācija un citas struktūras.

5.2.1. Minētā nolīguma 13.4. pantā noteikts, ka puses īsteno visas svarīgākās sociālās jomas konvencijas (daudzpusējos darba standartus un nolīgumus), un 13.5. pants attiecas uz daudzpusējiem nolīgumiem vides jomā. 13.6. pantā tieši norādīts uz “vides preču un pakalpojumu tirdzniecību, tostarp vides tehnoloģiju, ilgtspējīgas atjaunojamās enerģijas, energoefektivitātes ražojumu un pakalpojumu un preču ar ekomarķējumu tirdzniecību” un uz ārvalstu tiesšajiem ieguldījumiem šajā nozarē.

5.2.2. Ļoti svarīgs ir arī 13.7. pants, kas novērs tiesību normu vājināšanu vai prasību samazināšanu ieguldījumu veicināšanas labad, un 13.9. pants, kurš attiecas uz pārredzamību.

5.2.3. Kaut arī katram nolīgumam, par ko notiek sarunas, būs tikai tam raksturīga ietekme, būtiska nozīme ir saskaņotai pieejai un viegli atpazīstamam un pieņemamam formātam.

5.2.4. Oficiālam ilgtspējīgas attīstības dialoga mehānismam, kas līdzīgs nolīguma ar Koreju 13. pielikuma 13. nodaļā paredzētajam, būs tikpat liela nozīme, cik visaptverošā BTN. Sarunās ar Mjanmu ļoti svarīga būs spēja apspriest SDO konvenciju īstenošanu: no 1997. līdz 2013. gadam Mjanma tika izslēgta no ES VPS un iniciatīvas “Viss, izņemot ieročus”, jo valstī tika pārkāpti SDO pieņemtās Piespiedu darba konvencijas principi.

5.2.5. Sarunās ar Ķīnu būtu jānodrošina, ka nodaļas par ilgtspējīgu attīstību un īpašā diskusiju foruma pamatā ir gan līdzšinējais ES un Ķīnas dialogs par nodarbinātību un sociālo politiku, gan ES un Ķīnas vides politikas dialogs, kas norit kopš 2005. gada, bet pēdējā laikā izpaudies 2012. gadā pieņemtajā Kopīgajā paziņojumā par plašāku vides politikas dialogu un vidi saudzējošu izaugsmi. Minētajai nodaļai un forumam būtu jāaptver arī tādi jautājumi kā gaisa un ūdens piesārņojums, atkritumu apsaimniekošana un mežsaimniecība.

⁽¹⁷⁾ <http://trade.ec.europa.eu/doclib/html/149331.htm>

⁽¹⁸⁾ OV L 127, 14.5.2011., 62. lpp.

5.2.6. Nodaļās par ilgtspējīgu attīstību būs sīki jāaplūko privātā sektora palielinātā nozīme ieguldījumu jomā. Svarīgi būs ieguldītāju pienākumi, kas ir jālīdzsvaro ar ieguldītāju aizsardzību pienācīgā un atbilstošā veidā. Ieguldītājiem, cenšoties veidot un saglabāt savu vispārējo konkurētspēju, ir jāpilda pienākumi, kas saistīti ar nepieciešamību nodrošināt ilgtspējīgu attīstību, tostarp ar sociāli atbildīgiem ieguldījumiem. Dažiem no viņiem galvenais ieguldījumu mērķis būs atbalstīt ilgtspējīgu attīstību, savukārt citiem tas būs mazāk svarīgs. Sarunu pusēm ir jāsekmē ieguldījumi, taču tās nevar noteikt, kādi ieguldījumi tiks veikti. Lai ES spētu saglabāt konkurētspēju laikā, kad ekonomikā notiek straujas pārmaiņas un pasaulē ievērojami mainās ekonomiskās ietekmes sadalījums, būtiska nozīme ir efektīvai ES ieguldījumu stratēģijai, it īpaši vairāk specializētu uzņēmumu un MVU – galvenā inovācijas virzītājspēka – veiktajiem ieguldījumiem.

5.2.7. Nolikuma ar Koreju 13.6. panta 2. punktā norādīts uz preču godīgu un ētisku tirdzniecību un sistēmām, kas "paredz korporatīvo sociālo atbildību un pārskatatbildību". 13. pielikums paredz arī "informācijas apmaiņu un sadarbību" šajos punktos, tostarp "starptautiski pieņemtu pamatnostādņu efektīvu īstenošanu un turpmāku izpildi". Komiteja visnotaļ iesaka šo pieeju izmantot arī ieguldījumu nolīgumos. Tajos ļoti nozīmīga loma būs korporatīvajai sociālajai atbildībai.

5.2.8. Šāds mehānisms būtu ļoti lietderīgs, lai sociālās atbildības jautājumus varētu risināt kopā ar mūsu ieguldījumu partneriem. Tajā īpaša vērība būtu jāvelta kultūras izpratnei, pārredzamības un ētiskas pieejas veicināšanai un korupcijas apkarošanai. Uzmanības pievēršana patērētāju izvēlei dos saimniecisku labumu un, piemēram, veicinās efektīvākas, nepiesārņojošas enerģētiskas attīstības. Būtiska ir informētības palielināšana, labas prakses apmaiņa un konstruktīva uzņēmumu un ieinteresēto personu sadarbība, kā arī veikspējas uzlabošana mazos un vidējos uzņēmumos, uz kuriem gulstas nesamērīgs izmaksu slods. Ķīnas ieguldījumi ārzemēs ļoti viegli var ciest neveiksmi, ja trūkst pilnīgas izpratnes par to, kādas prasības viņiem tiek izvirzītas. Centieni veidot ciešāku saikni starp ieguldītājiem, sabiedrības vajadzībām un tādējādi arī patērētāju izvēli dotu labumu visām pusēm.

5.2.9. Komisija ir definējusi, ka korporatīvā sociālā atbildība ir "uzņēmumu atbildība par savu ietekmi uz sabiedrību". Korporatīvās sociālās atbildības virzītājspēks ir uzņēmumi, un to veido brīvprātīgas iniciatīvas, kas pārsniedz tiesību aktos noteiktās prasības. Mērķis ir, izstrādājot un ieviešot jauninājumus, radīt jaunu vērtību. Korporatīvā sociālā atbildība ietver saimnieciskus, sociālus un ekoloģiskus apsvērumus, apspriešanos ar visām attiecīgajām ieinteresētajām personām, taču vissvarīgākais – visiem risinājumiem jābūt elastīgiem un daudzpusīgiem. Šeit nevar būt viena, visiem derīga "izmēra": katram uzņēmumam ir tikai tam raksturīga identitāte. Tādēļ korporatīvo sociālo atbildību apliecinošas metodes un paņēmieni ir ļoti atšķirīgi, bet, pareizi lietoti, tie ir vērtīgs instruments, ar ko radīt uzņēmējdarbības iespējas un uzlabot uzņēmuma konkurētspēju.

5.2.10. Paredzams, ka Komisija drīz publicēs jaunu paziņojumu par korporatīvo sociālo atbildību; nozīmīgākās ar to saistītās starptautiskās pamatnostādnes ir ESAO Pamatnostādnes daudznacionāliem uzņēmumiem⁽¹⁹⁾ un Apvienoto Nāciju Organizācijas Uzņēmējdarbības un cilvēktiesību pamatprincipi, kas patlaban tiek ieviesti. Svarīgi ir nodrošināt, ka neviens pasākums nedz ES, nedz starptautiskā līmenī nav pretrunā minētajām pamatnostādnēm un nekavē to ieviešanu. Jāatgādina, ka valstu pienākums ir aizsargāt un īstenot cilvēktiesības, bet uzņēmumu pienākums ir respektēt šīs tiesības.

6. Pilsoniskās sabiedrības nozīme

6.1. Pilsoniskajai sabiedrībai ir sava loma valdības un privātā sektora tuvināšanā, un tai ir pastāvīgi jāiesaistās un jānodrošina uzraudzība. Tomēr jautājumam par tiešu pilsoniskās sabiedrības iesaisti, arī tiešu jebkura ieguldījumu nolīguma uzraudzību, aktīvi piedaloties gan valsts, gan nevalstiskajām ieinteresētajām personām, būs vajadzīgi atšķirīgi, katrai valstij pielāgoti risinājumi, kuru pamatā jābūt attiecīgajam sabiedrības iekšējā dialoga līmenim un dažādu sociālo grupu savstarpējai sapratnei.

6.2. ES un Korejas nolīgumā paredzēti vairāki mehānismi abu pušu dialogam. Pilsoniskās sabiedrības forums sniedz ziņojumus Tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības komitejai, kurā darbojas abu pušu valdības pārstāvji. Ieguldījumu nolīgumos ir paredzēta tikai viena šāda komiteja – iespējams, ne vienmēr ir lietderīgi ieguldījumu jautājumus apspriest šajā līmenī, it īpaši, ja viena puse nevēlas, lai tas kļūtu par politisku vai diplomātisku jautājumu. Varbūt ir jārada jauns mehānisms pilsoniskās sabiedrības foruma darbībai.

⁽¹⁹⁾ ESAO Pamatnostādnes daudznacionāliem uzņēmumiem, 2011. gads.

6.3. Tādās valstīs kā Ķīna vai Mjanma valda stipri atšķirīga, šaurāka izpratne par pilsonisko sabiedrību, un tādēļ būs jāvelta daudz vairāk pūļu, lai tās pārliecinātu par pilsoniskās sabiedrības struktūru iesaistīšanas lietderību. Ķīna ir izveidojusi partnerību ar vairākām Āfrikas valstīm, koncentrējoties uz ieguldījumiem kā darījumiem, nevis kā atbalstu attīstībai. Šie jau izveidotie apspriešanās mehānismi nav viegli aizstājami ar ES mehānismiem, taču attiecīgo struktūru dialoga attīstība būtu ļoti nozīmīgs nolīguma papildinājums. Eiropas Savienībā savukārt sociālais un pilsoniskais dialogs ir kļuvis par sabiedrības modeļa stūrakmeni, kas veido tās institucionālo sistēmu.

6.3.1. Komiteja būtu jāiesaista risinājumu meklējumos. Tādēļ uzskatām, ka labākais risinājums būtu turpmāk pārņemt principu, kas paredz tādas ES un Ķīnas apaļā galda sarunas, kurās būtu vienlīdzīgi pārstāvētas EESK un Ķīnas Ekonomikas un sociālo lietu padome, vai citu dialoga mehānismu, kurš būtu pielāgots sociālajiem apstākļiem, kas raksturīgi attiecīgajai valstij.

6.3.2. Citu risinājumu varētu rast, izmantojot Komisijas lielo pieredzi, kas uzkrāta, īstenojot veikspējas uzlabošanas programmas tirdzniecības jomā un ar tirdzniecību saistītās jomās. Piemēram, programmās, kuru mērķis ir uzlabot trešo valstu ministriju spēju īstenot PTO noteikumus, ir paredzēta arī pilsoniskās sabiedrības, piemēram, darba devēju federāciju un arodbiedrību, līdzdalība, un šīs organizācijas ir sadarbojušās ar ANO struktūrām (piemēram, SDO, ANO Tirdzniecības un attīstības konferenci, ANO Industriālās attīstības organizāciju) šādu programmu īstenošanā. Nozīmīga būs arī sociālo partneru loma, it īpaši tādēļ, ka liela ieguldījumu daļa ir saistīta ar uzņēmumiem.

Briselē, 2015. gada 19. martā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*
Henri MALOSSE
